

Razstavišče ZVKDS OE Kranj
Tomšičeva 7, Kranj

Razstavo bo odprla

Ministrica za kulturo
Majda Širca

Razstava bo odprta do 28.02.2010

Vabljeni!

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
Območna enota Kranj

Vas

vljudno vabi
na odprtje razstave

**KRANJSKA LONČENINA –
POLNA VINA**

Otvoritev razstave bo
08.02.2010

ob 10.00 uri

Predstavitev arheoloških izkopavanj
keramične delavnice iz 16. stol. v Kranju

Ob zaščitnih arheoloških izkopavanjih v notranjosti stavbe Tomšičeva 42 v Kranju so bili leta 2009 odkriti tudi ostanki dveh odpadnih lončarskih jam z gradivom iz 16. stoletja. Ta najdba se z ostanki peči, ki je bila ob stavbi odkrita že leta 2006, povezuje v celoten kontekst lončarske delavnice. Ob sicer dokaj številnih pisnih in materialnih dokazih o obstoju lončarske obrti v slovenskih mestih tega časa (v Kranju, Ljubljani, Kamniku, Ptuju, Celju, Škofji Loki, Otoku pri Dobravi, Ljubnem ob Savinji, Celju, Filovcih, Kopru, Piranu) je to edini do te mere ohranjeni kompleks pri nas.

Zaradi ohranjanja statične stabilnosti stavbe je bila lahko raziskana le polovica ene odpadne jame. Poleg večjih količin zavržene gline je bilo najdenega v njej tudi obilo posodja, ki je bilo v procesu izdelave kakorkoli poškodovano ali deformirano. Kaže, da so lončarji imeli največ težav z doseganjem primerne temperature – na to opozarjajo izdelki deformiranih oblik, z razpokanim ostenjem in slabo kvaliteto lošča. Tako ohranjeni polizdelki nas seznanjajo tudi z različnimi tehnikami in postopki krašenja, ki so se z dvigom standarda uveljavile v 16. stoletju (vrezovanje, engubiranje, glaziranje, slikanje). Namizna keramika je takrat namreč ponovno postajala tudi luksuzni izdelek in statusni simbol premožnejšega sloja, med katerim so se vse bolj uveljavljali tudi meščani.

Motivni svet, iz katerega so zajemali naši lončarji, se je navezoval na velika proizvodna središča v severni Italiji, zahteval pa je spretne risarje in oblikovalce. Motivi izvirajo iz geometrijskega, rastlinskega ali živalskega sveta. Nekateri med njimi so bili kar standardizirani (golob, zajec, želod, preplet 3 rib, žensko poprsje v značilni renesančni noši) in jih v domala identični obliki najdemo npr. v Kranju, Škofji Loki, Ljubljani, Celju, Tolminu ipd.. Pomemben je bil namreč simbolni pomen posameznih motivov, ker so si ljudje luksuzno keramiko ob različnih priložnostih tudi podarjali (poroka, rojstvo, krst, sklenjena pogodba).

Renesansa je uvedla v lončarstvu tudi nekatere nove izdelke. Posebej zahtevne so predvsem pečnice. Potem, ko se je v 14. stol. iz kupolaste peči razvila pokončna peč in ko je ta v meščanskih in grajskih prostorih ohranila le še funkcijo ogrevanja (funkcija priprave hrane je bila ločena), je to omogočilo razvoj različnih oblik peči in seveda tudi pečnic. Iz prvotnih lončastih so se razvile najprej skledaste, nato pa oploščene in nišaste pečnice. Bogat reliefni okras na njih je prikazoval motive z viteško ali religiozno vsebino in različna bajeslovna bitja (zmaje, leve).

Med zahtevnejše izdelke lončarskih delavnic spada tudi bokal. V renesansi se je uveljavil predvsem kot nosilec nove

zelo zahtevne krasilne tehnike, imenovane »majolika« (med dvema fazama žganja so posodo poslikali s kositrno glazuro in barvo). Ime okrasa izvira iz najbolj znanega trgovskega centra za tovrstno posodje (Mallorca), preko katerega so arabske dežele izvažale izdelke v Evropo, in je sčasoma prešlo na ime posode. Prava majolika je bila zelo dragocena in jo pri nas le redko najdemo, zamenjevala jo je cenejša posoda s svinčevo glazuro.

Ob vseh strokovnih podatkih, ki nam jih je navrgla najdba lončarske delavnice v Kranju, pa nas je ta spomnila tudi na Valvasorjev opis Kranja. V njem poleg stalnega pomanjkanja vode v mestu (»v mestu je več vina kot vode«) omenja bojda znamenite stare »kranjske kupice«, ki naj bi bile posebnost Kranja. Morda so te kupice izdelovali prav v naši lončarski delavnici. Nekaj ostankov posebnih kupic je bilo tudi najdenih, tako da je bilo moč izdelati rekonstrukcijo. Odkrito rečeno tudi zanje sicer obstajajo primerjave v ostalem slovenskem gradivu. Drobne posebnosti je vendarle moč najti in vzpostaviti mikavno navezavo na kranjske kupice - te pa seveda na vino, ki ga je bilo v mestu vedno dovolj.

Milan Sagadin